

У СПІЛЬНОМУ ПОШУКУ

Ніна БАГНЮК

Творча співпраця науковців-філологів нашої академії з науково-педагогічними працівниками кафедр літературознавчого напрямку Тернопільського НПУ ім. Володимира Гнатюка — явище стабільне і багатогранне. Дисертаційні дослідження, наукові публікації, науково-практичні конференції, науково-методичні семінари, круглі столи, збірники наукових праць — такий неповний перелік форм співробітництва фахівців двох сусідніх вищих закладів освіти. Черговим підтвердженням дослідницьких контактів наших науковців стали "Наукові записки" ТНПУ ім. Володимира Гнатюка серії "Літературознавство" (випуск 45), де опубліковані статті наших науково-педагогічних працівників.

У розділі "Українська література" кандидат філологічних наук Роман Дубровський помістив власне дослідження "Особливості хронології в оповіданні "Планетник" Бориса Харчука", в якому розглядає особливості часопросторової структури цього твору. Він виходить з того, що людина живе в межах певного часопростору, а як читач художнього твору стає дотичною до спроектованої автором картини світу. Тому творення відповідного часопростору є своєрідною формою налагодження контакту між автором і читачем. У цьому плані читач, по-своєму сприймаючи твір (через призму власного світогляду), виступає співтворцем текстового поля, на якому реалізується сюжет. Отже, хронологія розглядається як система координат, де водночас функціонують персоналії та перебуває читач у момент контакту з книгою, тобто під час сприйняття сюжетних подій. У "Планетнику" Бориса Харчука наш науковець бачить дві часопросторові структури: розповідь агронома про квартирування в селянки та її легенда про життя малого Планетника. В першій структурі — сучасність, у другій — період кріпаччини. Дослідник приходить до висновку про взаємопроникнення різних хронологій, що сприяє реалізації ідейного задуму автора твору: необхідно цінувати землю, небо, природу, бо вони, на відміну від тлінної людини, вічні, тобто були і є важливими і сьогодні, і в часи кріпаччини, і такими будуть у майбутньому. Цим гарантується дотик смертної людини до безсмертя: тлінна людина, шануючи й оберігаючи світ, долучається до вічності.

Наукова розвідка молодшої дослідниці Вікторії Якимович "Образ Іншого у прозі Бориса Харчука і Діни Рубіної"

опубліковано в розділі "Світова література та порівняльне літературознавство". Автор наголошує на вирішенні письменниками моральних проблем, пов'язаних із глибинними почуттями людини. Єврейська тема об'єднує повісті "Панкрац" і "Юдка" Бориса Харчука та "Камера наезжає!" Діни Рубіної, в яких євреї не протиставляються суб'єктам інших національностей, чим забезпечується вихід на рівень загальнолюдських духовних цінностей. Незважаючи на те, що концепт "свій — чужий" для імагології є основоположним, дефініція понять "інший" і "чужий" залишається проблемною, не має чітко окресленого змістового наповнення. Українського і російського прозаїків цікавить, що відрізняє євреїв від інших народів (відрізняє, а не протиставляє!) та хвилює важка доля єврейського народу в різних країнах і в різні часи. Такий підхід проектується через призму концепту "свій — чужий" на вічно проблемне прагнення людини вижити в будь-яких умовах.

Ще одне підтвердження розгортання співпраці науковців-філологів Кременецького і Тернопільського ВНЗ — участь членів кафедри української філології та суспільних дисциплін нашої академії в академічних урочистостях з нагоди 80-річчя від дня народження відомого літературознавця, доброго друга нашого навчального закладу, професора Романа Гром'яка. Серцевиною ювілейних дійств стала Міжнародна науково-практична конференція "Роман Гром'як у культурному і духовному просторі України". Програма форуму включала наукові повідомлення наших викладачів, які (в найглибшому сенсі цього слова) були учнями і стали послідовниками Романа Гром'яка, кандидатів філологічних наук Олега Василичина, Олени Пасічник, Ірини Комінярської, Інни Волянчук, Романа Дубровського.

На пленарному засіданні слово про видатного вченого-літературознавця сказали ректор університету-господаря, академік АПН України Володимир Кравець, доктори

філологічних наук, професори Мар'яна і Зоряна Лановики, Ольга Куца (Тернопіль), Луїза Оляндер і Марія Моклиця (Луцьк), Микола Зимомря та Михайло Шалата (Дрогобич), Степан Хороб (Івано-Франківськ), Ольга Харлан (Бердянськ) і Михайло Гнатюк (Львів). Вони висвітлювали домінуючі наукового світогляду Романа Гром'яка, визначали його внесок в літературознавство, в дослідження теорії та історії окремих літературних жанрів, в методологію літературознавства, а також показали його як організатора науково-педагогічної діяльності, як громадсько-політичного діяча, як особистість.

В секції "Літературознавство" концепції Романа Гром'яка у традиційному і новітньому висвітленні завідувач кафедри української філології і суспільних дисциплін, доцент Олег Василичин представив дослідження "Внесок професора Романа Гром'яка в українське самчужкознавство", а його колега, доцент Ірина Комінярська — тему "До питання вивчення української еміграційної літератури у філософському трактуванні Романа Гром'яка". Членом секції "Роман Гром'як

у контексті розвитку національних культур" було запропоноване дослідження доцента Олени Пасічник "Український варіант "OST" Уласа Самчука і внесок Романа Гром'яка в його популяризацію". До програми секції "Роман Гром'як і міжкультурна комунікація: реалізація української ідеї державотворення" увійшло напруження кандидата філологічних наук Романа Дубровського "Автобіографічна проза Р. Гром'яка та Г. Гордасевич: особливості самопрезентації автора". У роботі "Засоби мовного коду в політичному дискурсі Романа Гром'яка" доцент Інна Волянчук торкнулася наукової та громадсько-політичної сфер життєдіяльності науковця.

Участь наших науково-педагогічних працівників у урочистостях з нагоди дня народження Романа Гром'яка була закономірною та символічною: саме він стояв біля витоків творчої співпраці філологів Тернополя і Кременця, заклав міцні основи для розвитку всебічних взаємозв'язків між нашими ВНЗ в царині літературознавчих досліджень.

СПОВО ПРО НАЦІОНАЛЬНУ ІДЕНТИЧНІСТЬ

Роман ДУБРОВСЬКИЙ

Науковці кафедри української філології та суспільних дисциплін, кандидати філологічних наук, доценти Олена Пасічник та Ірина Комінярська на запрошення своїх колег із кафедри іноземних мов і прикладної лінгвістики Навчально-наукового гуманітарного інституту Національного авіаційного університету брали участь у роботі X Міжнародної наукової конференції "Національна ідентичність у мові та культурі". До програми форуму увійшла 91 доповідь 104 науковців з України, Канади, Франції, США, Словаччини, Польщі та Росії. На пленарному засіданні вчені висвітлювали значення діалогу в культурі інформаційної ери, сутність національної ідентичності у контексті глобального соціуму та місце і роль ідентичності особистості у сучасний період, проблеми культурної індустрії (мистецтво, література, театр) в аспекті збереження національної ідентичності в умовах технологізованої і політизованої цивілізації. Тематична диференціація наукової дискусії була здійснена у таких напрямках: "Проблема національної ідентичності в контексті полілогу культур", "Взаємодія національних мов сучасної Європи", "Культурологічна інтерпретація художнього тексту", "Тематика тілесного у подоланні культурних бар'єрів (лінгвістична інтерпретація)".

Доцент Ірина Комінярська працювала в секторі з обговорення актуальної проблеми національної ідентичності у контексті полілогу культур. Учасником цієї тематичної дискусії вона запропонувала власне наукове дослідження "Проблема національної ідентичності: ALTER EGO і ALTER IDEM у літературній спадщині Уласа Самчука". Наша дослідниця виходить з того, що провідна роль у збереженні національних традицій та у творенні нових духовних цінностей належить українському письменству, для якого проблема національної ідентичності є однією з найактуальніших. Вона характеризує художню літературу як надійне джерело вивчення національної ідентичності, причому таке джерело, для якого визначальними рисами є об'єктивність і достовірність. Останнє обумовлюється тим, що література висвітлює національну ідентичність не лише через призму авторської свідомості, а й у контексті взаємозв'язку різних моделей міжнародної комунікації. Наголошується, що це в особливій мірі стосується творчості Уласа Самчука, бо саме в його творах ожила правда про історичне минуле українського народу і тому його літературна спадщина, за словами тернопільського літературознавця Романа Гром'яка, виступає яскравим феноменом у світовому українстві та "все виразніше виявляє характер націєтворчого чинника". У дослідженні підкреслюється, що українське національне життя та національна ідентичність набувають у творах У. Самчука власного тлумачення, яке окреслюється словами самого письменника: "Нашим святом і невідкладним обов'язком було, є і завжди буде возвеличити і утвердити наш народ живим словом у родині інших народів світу... Як би воно

не було, ми були, ми є і ми будемо...". Національний письменник володіє внутрішнім духовним правом ідентифікувати себе зі своїм народом, бо його біографія невід'ємна від історії народу, а його творчість нерозривна з національною культурою. Тому справжній письменник не просто окреслює місце свого народу у світі, а возвеличує його як глобальний феномен: "Велике місце займає наявність такого простого факту, як поява на історичній сцені нас, українців. Нас, як окремої історично діючої духовності та всього, що з цим поняттям пов'язується". У цих словах — Самчукове розуміння національної ідентичності українства, важливості й необхідності нашого місця у світовій спільноті народів.

До фахового літературного аспекту розвитку національних культур, зокрема до літературної творчості, звертається доцент Олена Пасічник у своїй науковій розвідці "Культурологічні мотиви в листах Юліуша Словацького до матері". Автор резонно зауважує, що листи є фактом приватного життя їх авторів, але листи діячів мистецтва є фактом мистецького життя нації, належать народу. У дослідженні повідомляється про збірник "Листи до Матері", опублікований до 200-річчя видатного польського поета. Листи приходили з еміграції у Кременець — малу батьківщину поета, і були адресовані його матері Саломеї Словацькій-Бекю. Українською мовою епістолярій Ю. Словацького переклала кременчанка, краєзнавець Маргарита Гецевич. Завдяки листам дізнаємося про тогочасну діяльність поета й інтелектуала. Словацький повідомляє, що бере уроки іспанської мови для того, щоб краще розуміти "Дон Кіхота" і читати трагедії Кальдерона. В цьому — не лише прагматичність, інтелектуальна методика, прагнення вліпмити дух художнього творіння іншого національного текстового поля, а й розуміння (притому прогностичне розуміння!) того, що ми сьогодні, на початку XXI століття, через 200 років називаємо "проблемою неперекладності", за якою, образно кажучи, "один до одного", "суть до суті" неможливо перекласти іншомовний твір, бо ідентично (ось вона ідентифікація!) він звучить тільки рідною мовою, а в перекладі втрачається національна духовна неповторність твору, бо перекладач (а за ним і читач) бачать його через власні іншомовні "лінгвістичні окуляри", фокус яких не вловлює глибинних ознак національної самотності. Ще одна важлива деталь: перебуваючи в містах Західної Європи, в бібліотеках яких зосереджені всі багатства тогочасної літератури та літератури минулих часів, Юліуш Словацький все-таки звертається в листах із проханням надіслати йому твори польських авторів. Таким чином, у контексті полілогу національних культур, в даному випадку літератури, найнеобхіднішим є і найпотужніше звучить голос національної культури рідного літературного слова. В цьому і є суть національної ідентичності — бачити своє особливе місце у сузір'ї народів, у суцвітті національних культур.

За матеріалами наукової конференції "Національна ідентичність у мові та культурі" опубліковано однойменний збірник наукових праць.

"РАНОК" В АКАДЕМІЇ

Зустрічі викладачів і студентів академії із представниками київського видавництва "Ранок" стали традиційними і мають професійну тематичну спрямованість. Цього разу з науково-педагогічним і студентським колективом педагогічного факультету (декан — доцент Людмила Врочинська) працювала Любов Яковенко — спеціаліст зі зв'язків із громадськістю видавництва, дитяча письменниця, освітянин з 35-річним стажем. Бесіди з нею були особливо цікавими ще й тому, що у своєму творчому доробку вона має близько 300 фахових публікацій з проблем педагогіки, серед яких — методичні посібники, роздавальний та ілюстративний матеріал, а також художні твори (поезії, проза, дитяча драматургія). Авторський здобуток гості підсилюють її значним педагогічним досвідом: як фахівець дошкільної освіти, вона пройшла всі сходинки педагога дошкільного навчального закладу — від вихователя до завідувача, а як працівник видавництва, що спеціалізується на випуску навчально-методичної літератури, зустрічалася не лише з педагогами і студентами ВНЗ усіх регіонів України, а й зі слухачами та викладачами курсів підвищення кваліфікації при інститутах післядипломної педагогічної освіти.

Розмова представника столичного видавництва з викладачами і студентами навчального закладу проходила у форматах круглого столу і майстер-класу, зміст яких складала різнопланова презентація літератури, опублікованої видавництвом у серії "Ранок": наочні посібники. Нинішні та майбутні педагоги отримали фахову інформацію, доповнену усними методичними рекомендаціями, про комплекти роздавальних карток для дошкільнят за тематикою "Пори року", "Професії", "Транспорт", "Одяг і взуття", "Частини доби" і навчальних карток "Азбука в малюнках" і "Цифри, форми, кольори", про тематичну добірку матеріалів "Розповіді дітям", де систематизовано ілюстровану інформацію про визначні місця України, права дитини, дорожні знаки.

Особливий інтерес викликали демонстраційні матеріали, насамперед щодо презентацій і майстер-класів з різних видів мистецтва: "Народознавство. Творча майстерня народних майстрів", "Народні ремесла та художні промисли". Окремі комплекти демонстраційного матеріалу мають в якості додатку брошури методичних рекомендацій з його використання, як-от "Слово до солова — звучить рідна мова" (для старшого дошкільного віку; автори — Ольга Коваленко і Тетяна Єпіфанова-Кожевнікова). Такими ж рекомендаціями доповнений комплект ілюстративного роздавального матеріалу "Рухливі ігри. Маски" (для раннього та молодшого дошкільного віку; автори — Ольга Бойко і Любов Яковенко). Серед презентованих видань — авторська робота Любові Яковенко "Абетка. Завтра в школу".

Примірники презентованої літератури представники видавництва передала нашому навчальному закладові. Як повідомила завідувач кафедри теорії і методики дошкільної та початкової освіти, доцент Тетяна Фасолько, подаровані видання серії "Ранок: наочні посібники" поповнять бібліотечний фонд "Центру розвитку дитини".